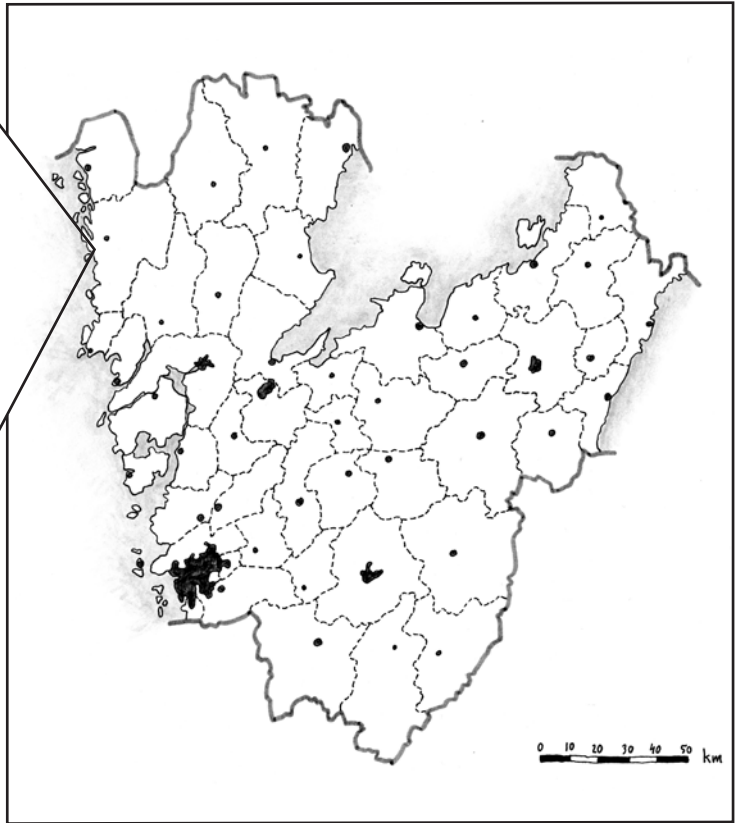
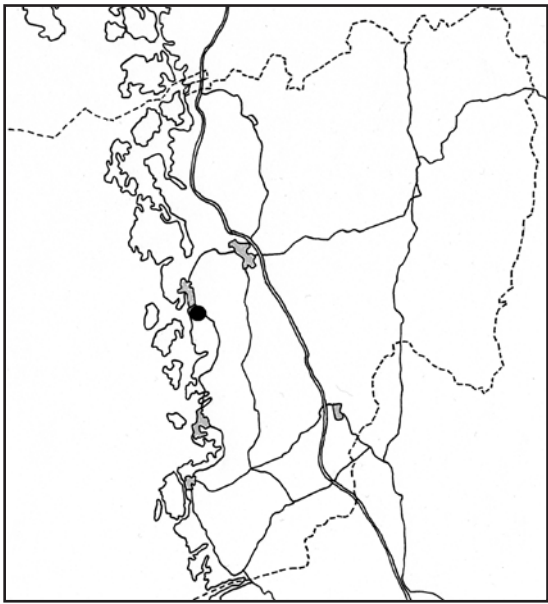

Plåtslageritomten – Grebbestad

Tanums kommun. Arkeologisk utredning

Stig Swedberg och Martin Toresson

*Plåtslageritomten – Grebbestad
Tanums kommun
Arkeologisk utredning*

Stig Swedberg och Martin Toresson

Plåtslageritomten – Grebbestad, Tanums kommun

Arkeologisk utredning

Kulturhistoriska rapporter 168

© Rio Kulturkooperativ 2013

Fastighet: Grebbestad 2:291, Tanums socken, Tanums kommun, Västra Götalands län

Länsstyrelsebeslut dnr: 431-1839-2013

Belägenhet i SWEREF 99: Norr 6512417 m, Öst 283007 m

Höjd över havet: Ca 28 meter

Beställare: Dan Tobiasson

Stensågårevägen 3

45772 Grebbestad

Projektnummer: Rio 1323

Projektansvarig: Lillemor Olsson

Fältansvarig: Stig Swedberg

Övrig personal: Martin Toresson

För personalens meriter hänvisas till Rio Kulturkooperativs hemsida.

Fältarbetstid: 2013-06-07

Utredningsområdets storlek: 450 m²

Arkiv: Rio Kulturkooperativ

Foton: Där fotograf ej anges är bilder tagna av fältpersonalen.

Omslagsbild: Medlemsmärke på plåtslageriets dörr.

Orienteringskarta: Framställd av Rio Kulturkooperativ med data från Map Maker, FMIS samt Länsstyrelsen i Västra Götaland.

Topografisk grundkarta samt plankarta: Tillhandahållen av beställaren.

Övriga kartor och situationsplaner: Framställda av Rio Kulturkooperativ.

Redigering och layout: Optimal Press

Tryck: Nordbloms Trycksaker AB, HAMBURGSUND

ISSN 1652-1897

Sökord: Grebbestad, boplats, kulturlager, järnålder, särskild utredning

Rio Kulturkooperativ

Ekelidsvägen 5

457 40 FJÄLLBACKA

www.riokultur.se

rio@riokultur.se

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	5
<i>Syfte</i>	7
<i>Metod</i>	7
<i>Förmedling</i>	7
<i>Utredningsområde</i>	7
<i>Tidigare undersökningar</i>	7
<i>Utredningsresultat</i>	7
<i>Fynd</i>	9
<i>Anläggningar</i>	10
<i>Analysresultat</i>	10
<i>Tolkning</i>	10
<i>Antikvarisk bedömning</i>	11
<i>Källor</i>	12
<i>Bilagor</i>	13
1. <i>Schakt</i>	
2. <i>Fynd</i>	
3. <i>Lämningar</i>	

Plåtslageritomten – Grebbestad

Tanums kommun

Arkeologisk utredning

Sammanfattning

Rio Kulturkooperativ genomförde en arkeologisk utredning av delar av fastigheten Grebbestad 2:291 under en dags fältarbete i juni 2013. Marken skall exploateras och utredningen syftade till lämningar inom området ska vara kända och bedömda avseende fornlämningsstatus. Även eventuell koppling till omkringliggande kända fornlämningar avsågs studeras.

Utredningen genomfördes med 8 sökschakt och förberedande kartstudier.

Inom utredningsytan förekom omrörda lager och påförda massor, vilket bland annat visar sig som ett kolrikt och omrört lager. Troligtvis rör det sig om tillförda massor från annan plats. Det historiska källmaterialet gör inte gällande

att detta brandlager kommer från platsen. Enstaka fynd av keramik och förhistoriska fynd med datering till järnålder och stenålder framkom i mindre fickor av bevarat kulturlager.

Inga ytterligare arkeologiska undersökningar inom området förordas av Rio Kulturkooperativ.

Exploateringsytan sträcker sig dock norrut mot boplats Tanum 1885. Utbredningen av denna boplats är inte ännu avgränsad. Mellan utredningsområdets norra begränsning och boplats Tanum 1885 finns en ängsyta som har potential att ha kulturlager bevarade under plogdjup. Rio Kulturkooperativ anser att ytan mellan utredningsområdet och Falkerödsvägen bör undersökas arkeologiskt i det fall då exploatering kommer påverka denna yta.

Illustration 1. Planområdet, i norra delen av Grebbestad, med närliggande fornlämningar.

Syfte

Utredningen syftade till att klargöra om fornlämningar fanns inom området. I det fall sådana framkom var syftet även att tydliggöra eventuella kopplingar mellan dessa och boplatser och gravfält i närområdet ett syfte.

Metod

Åtta schakt togs upp med grävmaskin. Syftet var att hitta eventuella anläggningar och/eller fynd. Schakten avsöktes med metalldetektor och kontrollgrävdes också för hand. Majoriteten av schakten upptogs med dubbel skopbredd. Totalt togs en sammanlagd yta av 58 m² upp.

Placeringen av schakten bestämdes efter en initial besiktning av ytan där försök att identifiera orörd mark gjordes.

Förmedling

Ingen förmedling på plats har genomförts.

Utredningsområde

Fornlämningarna i närområdet domineras av boplatser och gravar från järnåldern, även om det också finns lämningar från brons- och stenålder.

Grebbbestadsområdet har varit föremål för ett mindre antal undersökningar. Spridningen i tid sträcker sig från 1870-talet fram till nu. Undersökningarna som genomförts visar på en dominans av lämningar från järnåldern, av såväl boplatser som gravkaraktär. Även lämningar från stenåldern framkom vid undersökningarna av Tanum 1892.

Utredningsområdet är beläget nära två boplatser, Tanum 1885 och 1886, samt ett större gravfält, Tanum 734. I närområdet finns andra större grav- och boplatser, Tanum 719, 765 och 1892.

Den närmaste fornlämningen är Tanum 1885. Denna boplatser har inventerats med ytplockning av fynd i åkermark direkt norr om Falckerödsvägen. Utbredningen av denna fornlämning är därmed osäker, och har potentiellt sin utbredning söderut mot utredningsområdet. På fastigheten Grebbestad 2:291 skall mark exploateras ända fram till Falckerödsvägen. Utredningsområdet berör inte hela planområdet, då länsstyrelsen

bedömt att den norra delen utgör förundersökningsområde för Tanum 1885, *illustration 1*. Söder och österut begränsas ytan av flera tomter och brantare partier och västerut av Tanumsvägen.

Det historiska kartmaterialet från 1835 visar utredningsområdet som en troligtvis brukad yta utan bebyggelse, *illustration 2* och *Laga skifteskarta 1835*.

Utredningsområdet utgörs av trädgårdsmark, natur-/skogsmark samt ett område med utfyllnadsmassor. Majoriteten av ytan är tomtmark, trädgård eller ängsmark. Upp mot Falckerödsberget finns ett mindre parti skogsmark.

Tidigare undersökningar

Utredningsområdet har ej undersökts tidigare.

Utredningsresultat

Utredningen resulterade i att tre lämningar registrerats, samtliga bedömda som övrig kulturhistorisk lämning, *illustration 3*.

1323:1 utgörs av en stengårdsgård. 1323:2 och 1323:3 utgörs av fynd av keramik, ev av järnålderstyp, i schakt 1, 3 och 5.

Dessutom gjordes fynd av flinta, ej tydligt daterbar keramik, bränd lera, bränd sten och till sintringsgrad bränd, sandig lera i sökschakten.

Marken bär tydliga spår av utfyllnadsepisoder och påförda massor i form av kol, sten, matjord och eldrest. De djupaste lagren av påförda massor hittades i schakt 1-3, *illustration 4*. Schakt 7 uppvisade tydliga spår av påförda och omrörda massor i den västra delen,

Illustration 2. Historisk karta från 1835 med utredningsområdet ungefärligt inlagt.

Illustration 3. Karta över utredningsområdet och resultat från utredningen. Den norra delen av planområdet, närmast Tanum 1885 ingick inte i utredningsområdet.

Illustration 4. Schakt 5 med påfört lager innehållande kol sot och skärviga stenar. Foto mot söder.

samt mycket järnhaltig, grov sand i den östra delen. Schakt 8 är det enda schakt på området som inte uppvisar dessa påförda lager. Här var fyllningen matjord med en stor andel natursten. Detta schakt grävdes relativt grunt då fyllningen tycktes mycket homogen under första matjordslagret. I anslutning till schaktet fanns en stenhägnad, ej belägen i aktiv gräns.

De tydliga dumplagren av eldpåverkade massor i schakt 1-6 blir tunnare norrut mot boplatsen Tanum 1885. Näst intill hela ytan kan på detta vis dateras till 1800-talets mitt eller yngre, med en koncentration av dessa påförda lager vid de sentida husens markarbeten. I schakt 4 hittades även omrörda massor i form av sprängsten och grus.

De förhistoriska fynd som gjordes återfanns i de allra lägsta nivåerna av kulturpåverkat lager. Dessalagstadelarharoftaennågotbrunare, och ljusare karaktär än ovanliggande, kolrika lager.

De byggnader som idag står på platsen har ett tydligt påfört jordlager som grundläggning.

Tunnast var det påförda lagret inom den nordvästra delen av utredningsområdet.

Fynd

Flera fynd av sentida karaktär har gjorts i schakten. Dessa redovisas i schaktlistan. Alla fynd har återdeponerats i de schakt de hittades. De sentida fynden bestod av tegel, bränd sten, sprängsten, kol och brandrester, enstaka spikar, glas, en limtub, kycklingben, en kotand samt halsen på en brännvinsflaska.

Fynden av äldre karaktär redovisas i fyndlistan, *bilaga 1*. Keramiken hittades i schakt 1, 3 och 5. De består av tre bitar svartbränd keramik, två bitar keramik med svart insida och orange utsida, tre bitar bränd lera, tre bitar hårt bränd lera, en bränd sten med slipyta och fyra flintbitar. Den orangefärgade keramiken kan vara bränd med syrefattig bränning på insidan, och syrerik på utsida, alternativt är det lagret en pålagd och sekundärbränd yta. Av flintan är en ett avslag, resterande flintor är

Illustration 5. Stig dokumenterar schakt 5, det nordligaste av schakten i åkermarken. Området mellan detta schakt och boplatsen Tanum 1885 på andra sidan Falckerödsvägen har inte ingått i utredningsområdet. Foto mot norr.

svallade och patinerade. De två övrigt slagna flintorna hittades i ett ledningsschakt för en äldre tegeldränning som går genom schakt 6. Det tydliga avslaget hittades i schakt 8 i matjorden.

Dateringen av den svarta keramiken är troligtvis romersk järnålder, medan den orange-färgade keramiken har osäker datering. Den slagna flintan kan inte dateras.

Anläggningar

Inga anläggningar har framkommit vid utredningen.

Analysresultat

Inga analyser har genomförts inom projektet.

Tolkning

I schakt 1-7 är det mörka och kolrika lagret så kraftigt och tydligt att Rio Kulturkooperativ tolkar det som ett senare påfört lager av brandrester och utfyllnadsmassor. I schakt 4 syns tydliga inslag av vägbanksmaterial.

I botten av detta kolrika lager finns bitvis, som tidigare nämnts, ett mindre, brunt lager som verkar fyndförande.

Enligt markägaren kan det röra sig om en större brandepisod på platsen, och att resterna efter detta senare skall ha planerats ut över ytan innan marken bebyggts på 1930-talet, *Tobiasson 2013*. De bruna fyndförande lagren utgör då troligtvis en urlakningszon. Fynden bör då räknas som omlagrade, även om det inte kan uteslutas att de befinner sig in situ.

En annan tolkning är att matjorden har banats av under byggnationen av huset på 1930-talet och lämnat enstaka fickor. Återfyllnad har sedan skett med fyllnadsmassor från annat håll. Det bruna lagret utgör i så fall en rest av äldre kulturlager som inte banats av.

Rio Kulturkooperativs bedömning är att den senaste förklaringen är den mest troliga, då det historiska kartmaterialet inte visar någon bebyggelse på platsen under första delen av

1800-talet. Den kuperade terrängen gör det också mycket troligt att jord har påförts vid anläggande av byggnaderna på 1930-talet. Fynden och det bruna sandlagret utgör troligen en rest av ett förhistoriskt kulturlager.

De påförda, kolrika och omrörda lagren tenderar att tunnas ut norrut i utredningsområdet. Det finns alltså en möjlighet att ytan mellan utredningsområdet och Falkerödsvägen är tämligen opåverkad, varför det inte är otänkbart att boplatsen Tanum 1885 har en utbredning även hit. En eventuell sydlig gräns för boplats Tanum 1885 kan därmed finnas mellan utredningsområdet och Falkerödsvägen, *illustration 5*.

Antikvarisk bedömning

Fynden i schakt 1 och 3 har tolkats som fyndplats liksom fynden från schakt 5 och bedöms som övriga kultrhistoriska lämningar. Då delar av stengärdesgården inte sammanfaller med någon aktiv gräns har även denna bedömts som en övrig kulturhistorisk lämning.

Då marken under byggnaderna och trädgården till fastigheten är mycket omrörd är inte ytterligare undersökningar inom området motiverade. De eventuella lämningar som kan ha funnits på platsen har sedan tidigare gått förlorade. Det enstaka fyndet av flinta i skogspartiet i undersökningsområdets sydöstra del anses inte tillräckligt för att genomföra ytterligare undersökningar. Dock tyder de omröda lagrens minskning norrut på att ängsmarken, norr om utredningsområdet, kan vara opåverkad av de moderna störningar som konstaterats under denna utredning. Ängsmarken mellan utredningsområdet och Falkerödsvägen ingår i planområdet och en avgränsning av boplats Tanum 1885 bör ske för att säkerställa att denna inte har en utsträckning inom planområdet.

Fornlämningar är skyddade enligt 2 kap i Lag om kulturminnen mm (KML) och genom miljöbalkens generella hänsynsregler, där stor vikt läggs vid hänsyn till kulturlämningar och kulturmiljöer. Ansökan om ingrepp i lämningar lämnas till Länsstyrelsen.

Källor

Digitala källor

Laga Skifte

1835

14-TAN-247. Historisk karta från webbplats:
<http://historiskakartor.lantmateriet.se/>

Muntliga källor

Tobiasson, Dan

2013

Muntlig uppgift om husets byggnation på 1930-talet.

Bilagor

Bilaga 1. Schakt

Schakt nr	Längd (m)	Bredd (m)	Minsta dj (m)	Största dj (m)	Område	Markslag	Jordart	Lager	Fynd
1	4	2	0,8	0,95	trädgården	Tomtmark	Sand	Matjord, 0,35m. Matjordslager med kol och skärersten, 0,3m. Humös, grusig gråbrun sand, 0,05m. Grusig, lätt siltig, gråbrun sand, 0,05m. Bottenlagret, gulröd till grågul, grusig sand.	Bränd sten, porslin, tegel, metallfragment, bränd lera, två bitar förhistorisk keramik, ev. i samband med de två lägsta lagren i schaktet.
2	4	2	0,6	0,75	trädgården	Tomtmark	Sand	Matjord, 0,30m. Matjordslager med kol och skärersten, 0,12m. Humös, grusig, gråbrun sand, 0,10m. Grusig, lätt siltig gråbrun sand, 0,05cm. Bottenlagret, gul och grågul, grusig sand.	Tegel och hårt bränd sten i matjordslagret.
3	4	2	0,6	0,75	trädgården	Tomtmark	Sand	Matjord, med inslag av kol och tegel, 0,25m. Matjord med större inslag av kol och skärersten än ovanliggande lager, 0,35m. Gråbrun humös eller siltig sand, 0,05m. Bottenlagret, gul och grågul, grusig sand.	Bränd lera och keramik i lägsta lagret, tillsammans med sentida tegelrester på samma nivå. I övrigt fynd av tegel, smidd spik, Stenkol, kycklingben och glaserad terrakotta i matjordslagren.
4	6	1,5	0,5	0,65	åker väster om uthus	Tomtmark	annat	Matjord, 0,3m. Humöst matjordslager med kol, skärersten tegel, glas, 0,25m. Södra änden av schaktet liknar fyllningen som finns i schakt 1-3, medan den norra delen har mer svärängsten och omrört grus i sig.	Tegel, järnfragment, brännvinskork med flaskhals, skruvkort till brännvinsflaska.
5	4	2	0,5	0,8	åker väster om uthus	Tomtmark	Grusig sand	Matjord, med inslag av kol och skärersten, tegel, glas och keramik, 0,15m. Bottenlagret, gul och grågul, grusig sand.	Svart keramik, funnet ner mot botten av lagren, tegel, bränd sten med slipad yta och slagg eller sintrad sand.
6	3,5	2	0,35	0,6	åker väster om uthus	Åker	Grusig sand	Matjord, 0,25m. Matjord med inslag av kol och skärersten, 0,1m. Bottenlagret är gråbrun, grusig sand.	Tegel, bränd sten, solblekt flinta, kol och porslin.

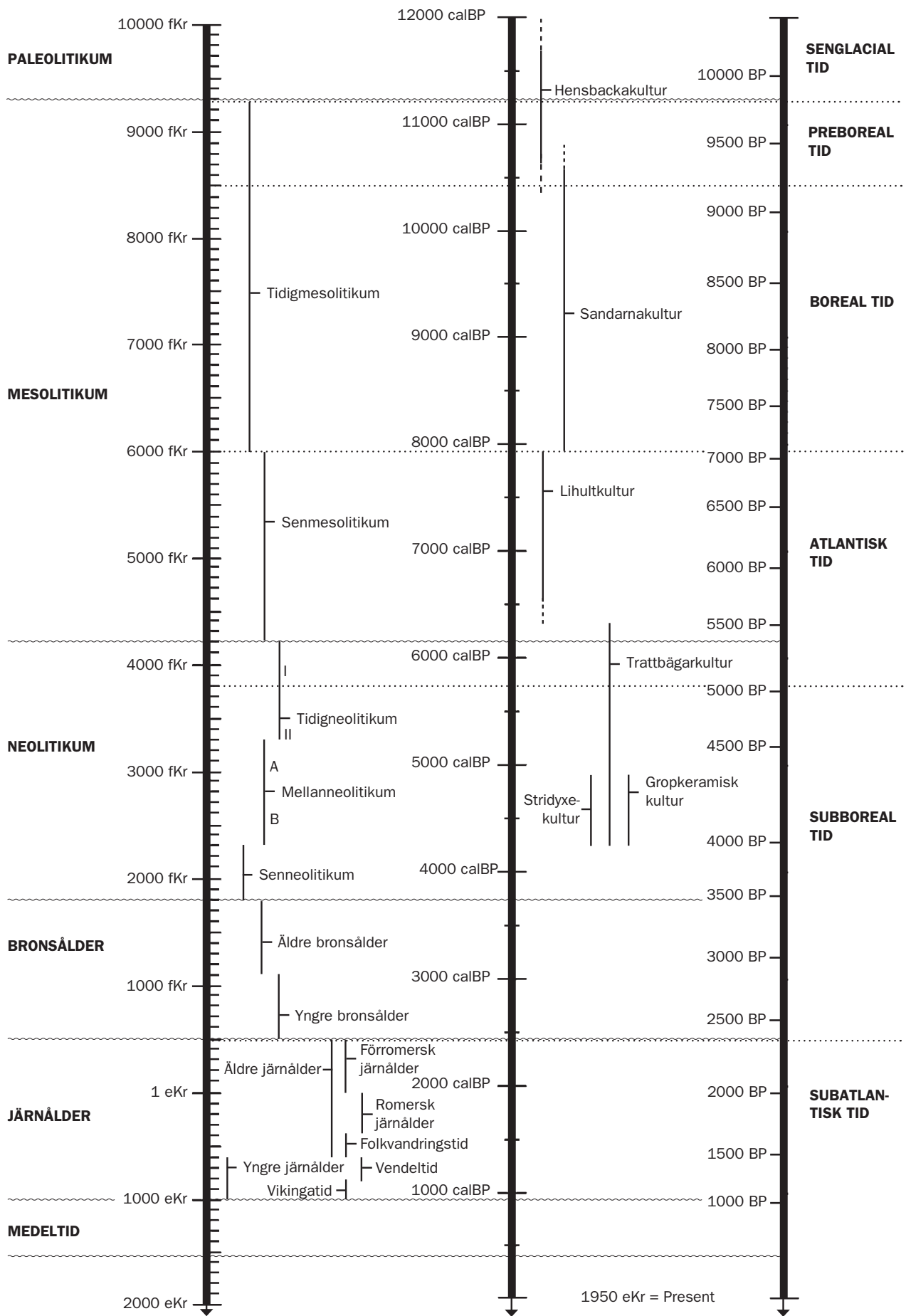
7	4	1	0,15	0,55	mellan berget och maskinhalla r	Åker	Grusig sand	Östra änden av schaktet: Matjord, 0,05m. Påfört gruslager 0,05m. Roströd grusig sand i botten. Västra änden av schaktet: Matjord 0,05m. Sprängsten, matjord med inslag av kol och bränd sten 0,3m.
8	4	2	0,15	0,2	i bergssiänt	Impediment Morän	Stenig matjord 0,15m. Grusig sand i botten.	Ett större, solblekt, flintavslag.

Bilaga 2. Fynd

Fynd nr	Typ	Undertyp	Antal	Material	Vikt (gram)	Lämning	Schakt	Kommentar
1	Kärl	Reducerad bränning	1	Keramik	3,6	2	1	Järnålder
2	Kärl		2	Keramik	2,4	2	1	Osäker datering
3	Bränd lera		1	Lera	1,3	2	1	
4	Övrigt slagen		2	Flinta	11,8	2	1	Ev finkornig kvartsit
5	Kärl	Reducerad bränning	1	Keramik	10,6	2	3	Glimmer i keramiken
6	Bränd lera		2	Lera	2,5	2	3	
7	Kärl	Reducerad bränning	1	Keramik	6,6	3	5	Järnålder. Lite glimmer i materialet
8	Bränd lera	Sintrad	3	Bränd lera	34,9	3	5	Mycket hårt bränd lera
9	Bränd sten		1	Sten	16,1	3	5	Plan slipyta på en sida
10	Övrigt slagen		2	Flinta	10,1		6	Funnen i återfylld jord över dräneringsschakt. Patinerad, svallade.
11	Avslag		1	Flinta	31,2		8	Patinerad, svallad. Funnen ytligt.

Bilaga 3. Lämningar

Nr	Typ	Beskrivning	Antal	Bedömning
1	Hägnad	Stenhägnad i ett till fyra lager. Stenarnas storlek 0,2 - 1 drygt meterstora. Höjd ca 1 meter. Möjlig tidigare fastighetsgräns.	1	Övrig kulturhistorisk lämning
2	Fyndplats	Fyndplats för keramik. I schakt 1 och 3 framkom under 1 schaktning, i botten av omrörda lager, eventuella fickor av tidigare kulturlager. I dessa lager hittades bränd lera, flinta och 3 keramikfragment. Keramiken var svart, syrefattigt bränd. 1 fragment magrad med glimmer och glättad yta, 1 fragment bukdel och avspjälkad ytterdel samt ett fragment med orange, syrerikt bränd utsida med sandig ytstruktur, eventuellt extra pålagd yta. Svart keramik möjlig datering till romersk järnålder; fragmentet med orange utsida har osäker datering.	1	Övrig kulturhistorisk lämning
3	Fyndplats	Fyndplats för keramik. I schakt 5 framkom under 1 schaktning, i botten av omrörda lager, eventuella fickor av tidigare kulturlager. I dessa lager hittades bränd lera, bränd sten, till sintringsgrad bränd, sandig lera, samt 1 keramikfragment. Keramiken var svart, syrefattigt bränd. Möjligen daterad till romersk järnålder.	1	Övrig kulturhistorisk lämning

Sammanställd av: Swedberg & Östlund. Källor: Nielsen 1993, Andersson & Ragnesten (red) 2005, OxCal

